

BELEID VOOR ALLOCHTONE OUDEREN

Onderzoek naar diversiteit en
ouderenbeleid in vier gemeenten

- eindrapport -

drs. C. van Horssen
drs. C. Hoffschulte

Amsterdam, juni 2009
Regioplan publicatienr.

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van FORUM.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
2	Breda	3
2.1	Problematiek	3
2.2	Gemeentelijk beleid	3
2.3	Uitvoering van beleid	4
2.4	Samenwerking	6
2.5	Concrete projecten.....	6
2.6	Resultaten en goede voorbeelden.....	7
2.7	Conclusie	8
3	Deventer	9
3.1	Problematiek	9
3.2	Gemeentelijk beleid	10
3.3	Uitvoering van beleid	11
3.4	Samenwerking	12
3.5	Concrete projecten.....	13
3.6	Resultaten en goede voorbeelden.....	14
3.7	Conclusie	15
4	Utrecht	17
4.1	Problematiek	17
4.2	Gemeentelijk beleid	18
4.3	Uitvoering van beleid	19
4.4	Samenwerking	20
4.5	Concrete projecten.....	21
4.6	Resultaten en goede voorbeelden.....	23
4.7	Conclusie	24
5	Zaanstad	27
5.1	Problematiek	27
5.2	Gemeentelijk beleid	28
5.3	Uitvoering van beleid	29
5.4	Samenwerking	30
5.5	Concrete projecten.....	31
5.6	Resultaten en goede voorbeelden.....	32
5.7	Conclusie	33
6	Conclusie	35
6.1	Probleemanalyse	35
6.2	Het beleid	35
6.3	Uitvoering van beleid	36
6.4	De resultaten.....	37
6.5	Aanbevelingen	37
Bijlage	Respondenten	39

1 INLEIDING

Gemeenten zijn in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) verantwoordelijk voor de organisatie van maatschappelijke ondersteuning. Een categorie die hierbij aandacht verdient, is de groep 'allochtone ouderen'. Het aantal niet-westerse allochtonen boven de vijftig jaar zal in de nabije toekomst snel groeien. Daarmee zal de zorgvraag van allochtone ouderen in de nabije toekomst sterk toenemen. Deze groei wordt versterkt doordat, in vergelijking met autochtone ouderen, van deze groep een bovenproportionele zorg- en ondersteuningsvraag valt te verwachten. Factoren die hierbij een rol lijken te spelen zijn: een lage sociaal-economische positie, een slechtere gezondheid en een gebrekkige integratie. De specifieke problematiek waarmee oudere allochtone burgers te maken hebben is voor Forum reden geweest onderzoek te doen naar het beleid ten behoeve van allochtone ouderen. Op landelijk niveau heeft er al een eerste inventarisatie plaatsgevonden.¹ Dit rapport dient als aanvulling hierop en richt zich op vier gemeenten: Breda, Deventer, Utrecht en Zaanstad. Het onderzoek is uitgevoerd door RegioPlan Beleidsonderzoek.

RegioPlan heeft gesprekken gevoerd met beleidsambtenaren van de gemeente en met medewerkers van diverse uitvoerende organisaties. Bij de gesprekken stonden de volgende vragen centraal:

- Welke organisaties spelen een rol bij de uitvoering van het ouderenbeleid?
- Hoe zijn de verantwoordelijkheden verdeeld tussen de gemeente en de uitvoerende partijen?
- Hoe kan het ouderenbeleid ten behoeve van allochtone ouderen worden getypeerd en welk oordeel hebben de verschillende partijen hierover?
- Is de gemeente volgens de verschillende betrokkenen voldoende voorbereid op een toekomstige groei van het aantal allochtone ouderen?
- Welke knelpunten treden er tijdens de uitvoering van het ouderenbeleid op en welke gevolgen ondervinden allochtone ouderen hiervan?
- Welke projecten, activiteiten, en initiatieven dragen bij aan de uitvoering van een succesvol beleid ten behoeve van allochtone ouderen?

Tijdens de gesprekken is op verzoek van Forum nadrukkelijk gezocht naar de 'good practices' in deze gemeenten, die als voorbeeld kunnen dienen voor andere gemeenten.

In deze rapportage is aan elke gemeente een apart hoofdstuk gewijd. In deze hoofdstukken wordt ingegaan op de aard van de problematiek van allochtone ouderen, het beleid van de gemeenten met betrekking tot deze groep en de uitvoering van het beleid. Daarnaast komen samenwerking tussen partijen, concrete projecten, resultaten en 'good practices' aan de orde. Elk hoofdstuk

¹ Akkuş, B., *Diversiteit in ouderenbeleid*, Forum, 2008.

wordt afgesloten met een korte conclusie. In het laatste hoofdstuk worden op basis van de vier beschrijvingen enkele conclusies geformuleerd. Tevens doen we enkele aanbevelingen voor verbetering van het beleid voor allochtone ouderen en de uitvoering daarvan.

2 BREDA

2.1 Problematiek

Breda telt op 1 januari 2009 ruim 46.000 55-plussers², waarvan ongeveer drie procent niet-westerse allochtonen³. Daarmee is de groep niet-westerse allochtone ouderen (ruim 1300) in Breda zowel in absolute als in relatieve zin klein in vergelijking met grotere steden.

De gemeente geeft aan slechts gedeeltelijk zicht te hebben op de problematiek van allochtone ouderen. De Stichting Ouderenwerk Breda heeft in 2006 een onderzoek gedaan naar allochtone ouderen. Daaruit kwam naar voren dat allochtone ouderen met name te maken hebben met:

- gezondheidsproblemen;
- financiële problemen;
- gebrek aan geschikte huisvesting;
- sociaal isolement.

Andere geïnterviewde partijen in Breda geven onderschrijven dit beeld voor zover zij hier zicht op hebben. Het probleem is echter vooral dat zij de groep allochtonen moeilijk weten te bereiken en dus naar hun idee onvoldoende zicht hebben op aard en omvang van de problemen van deze groep.

De gemeente heeft de GGD gevraagd in de volgende ouderenmonitor (najaar 2009) extra aandacht te besteden aan de gezondheidssituatie van allochtone ouderen. Op deze manier probeert de gemeente hier meer zicht op te krijgen.

2.2 Gemeentelijk beleid

De gemeente heeft een ouderenadviesraad met twee allochtone leden. De gemeente Breda heeft geen specifiek beleid voor ouderen of allochtone ouderen. Ouderen vallen onder het integrale beleid van Geschikt wonen voor iedereen (GWI).

Het GWI-beleid richt zich op kwetsbare groepen. Voor de definitie van kwetsbare groepen hanteert de gemeente vijf criteria:

- alleenstaand
- laag inkomen
- hoogbejaard
- allochtoon
- gezondheidsproblemen

² Bron: CBS-statline.

³ Bron: Factsheet Overleg Ouderenbeleid Breda, april 2009.

Burgers die voldoen aan drie of meer van deze criteria worden tot de groep kwetsbare burgers gerekend. Activiteiten voor ouderen moeten dus gericht zijn op ouderen die voldoen aan drie of meer criteria. Vanuit het diversiteitsbeleid van de gemeente ligt de focus vooral op vrouwen en niet op ouderen. De gemeente wil hier in de toekomst verandering in brengen.

2.3 Uitvoering van beleid

2.3.1 GWI algemeen

Het GWI-beleid wordt uitgevoerd door 26 partijen, waaronder zorginstellingen, corporaties en welzijnsinstellingen. Zij hebben gezamenlijk een stedelijk convenant getekend. Per wijk in Breda wordt door de gemeente een probleemanalyse gemaakt. Vervolgens worden er wijkconvenanten gesloten tussen een deel van de 26 partijen. In het wijkconvenant wordt een gewenst beeld van de wijk geschetst, waaraan door de ondertekenaars gewerkt moet worden. Er zijn in de wijkconvenanten nog geen afspraken gemaakt over inspanningen gericht op allochtone ouderen.

2.3.2 Ouderenbeleid /SOB

De gemeente heeft de uitvoering van beleid ten behoeve van (allochtone) ouderen belegd bij de Stichting Ouderenwerk Breda (SOB). De gemeente en SOB zijn binnen de subsidierelatie gezamenlijk tot de volgende prestatie-indicatoren gekomen:

- zelfredzaamheid;
- uitgestelde zorg;
- uren vrijwillige inzet.

Specifiek voor allochtone ouderen heeft de SOB voor 2009 van de gemeente de opdracht gekregen tenminste zeventig allochtone ouderen te bereiken en hen een hulpaanbod te doen. SOB heeft dit aantal in mei 2009 al bereikt. Voor deze groep allochtone ouderen zijn verder geen andere prestatie-indicatoren dan bovengenoemde geformuleerd.

Om het bereik van allochtone ouderen te vergroten heeft SOB in 2007 een Turkse ouderenadviseur in dienst genomen.

2.3.3 Overige uitvoerende partijen

Naast de SOB zijn er diverse andere partijen actief op het terrein van (allochtone) ouderen. Voor dit onderzoek hebben we gesproken met vier andere partijen.

Woonzorgcentrum Raffy

Woonzorgcentrum Raffy bestaat al ruim vijftig jaar. Het is opgericht na de koloniale periode toen Molukkers en Indische Nederlanders naar Nederland kwamen. Raffy is een van de laatst overgebleven verzorgingshuizen voor deze doelgroep. In het woonzorgcentrum zijn geen permanente plaatsen voor leden van andere groepen.

De huidige doelgroep van Raffy sterft langzaam uit. De Molukkers en Indische Nederlanders die jong waren toen ze naar Nederland kwamen, komen nu in het woonzorgcentrum. Voor de generatie daarna is deze voorziening niet meer nodig. Volgens de directeur van Raffy is het probleem van migrantenouderen echter het probleem van de toekomst. Zij passen volgens hem niet in een 'wit' verzorgingshuis. Raffy probeert daarom ook zijn doelgroep te verbreden. Dit gebeurt niet op de huidige locatie maar in voorzieningen daarbuiten.

Volgens de directeur van Raffy is het voeren van integraal beleid niet voldoende om de doelgroep te bereiken. *"Het is een misvatting om te denken dat als het voor iedereen is, het dus ook geschikt is voor allochtone ouderen."*

Stichting Turken Breda

De gemeente doet volgens Stichting Turken Breda (STB) te weinig voor allochtone ouderen. Het initiatief moet vooral vanuit de organisaties zelf komen. Stichting Turken Breda organiseert vooral voorlichtingen. Zij vragen daarvoor regelmatig subsidie aan bij de gemeente, maar dit wordt vrijwel nooit toegekend. STB krijgt wel een structurele subsidie van €5.000,- per jaar, maar dat is voor alle doelgroepen. Volgens STB is het beleid vooral op allochtone vrouwen gericht en zijn allochtone ouderen een vergeten groep.

Stichting Informele Zorg Breda (STIB)

STIB ondersteunt mantelzorgers en levert (thuis)zorg. Met het leveren van die zorg ondersteunen zij de mantelzorger. Het is echter niet zo dat een zorgvrager zonder mantelzorgers geen beroep kan doen op de STIB. STIB komt niet veel allochtone ouderen tegen. Er zijn slechts een paar zorgklanten en vrijwilligers. Voor mantelzorgondersteuning is deze groep nauwelijks te bereiken. Er is blijkbaar een hoge drempel om ondersteuning te vragen.

STIB valt onder prestatieveld 4 van de Wmo: ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers. De gemeente is er volgens de STIB goed van doordrongen dat mantelzorgondersteuning belangrijk is. Het gaat in het gesprek met de gemeente echter nooit over allochtone ouderen.

Instituut voor Maatschappelijk Welzijn

Het IMW is een welzijnsorganisatie. Het IMW bereikt vooral met het sociaal raadsliedenwerk veel oudere allochtone mannen. Het algemeen maatschappelijk werk bereikt veel minder allochtone ouderen. Het vermoeden bestaat bij IMW dat er wel een vraag is, maar dat de groep niet op de juiste manier wordt benaderd. Het IMW heeft daarom een plan ontwikkeld om meer

allochtonen te bereiken. Een belangrijk onderdeel van dat plan is om contacten te leggen met zelforganisaties van migranten en afspraken met hen te maken over samenwerking. Daarbij gaat het niet specifiek om allochtone ouderen, maar over alle leeftijdsgroepen. Op dit moment wordt dit plan uitgevoerd. Er zijn nog geen concrete resultaten te benoemen.

2.4 Samenwerking

Binnen Breda werken de verschillende organisaties veel samen. SOB en Raffy zijn vaak initiatiefnemers, bijvoorbeeld bij de opleiding van seniorenvoorlichters. Bij het opzetten van een woonzorgcomplex voor ouderen werkt Raffy samen met de moskee en Stichting Turken Breda (STB). De gemeente is bij geen van de genoemde projecten of samenwerkingsverbanden initiatiefnemer of 'vragende partij'. De gemeente is wel enthousiast over deze initiatieven.

STB vindt dat migrantenorganisaties te weinig worden betrokken bij activiteiten voor allochtone ouderen. De stichting wordt bijvoorbeeld vrijwel nooit door de SOB benaderd om mee te doen of denken bij hun activiteiten. Het IMW is op dit moment juist bezig om contact te leggen met migrantenorganisaties

2.5 Concrete projecten

In de gesprekken is een aantal projecten en activiteiten voor allochtone ouderen genoemd. De projecten zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- voorlichting en hulpverlening;
- zorg en wonen.

2.5.1 Voorlichting

Seniorenvoorlichters

SOB, Raffy en steunfunctie-instelling Palet hebben samen het project senioren voorlichters opgezet. In totaal zijn 25 vrouwen opgeleid tot seniorenvoorlichter. De vrouwen gaan binnen hun eigen netwerk voorlichting geven over zorg en gezondheid. De gemeente heeft dit project gesubsidieerd.

Voorlichting Marokkaanse buurtvaders

SOB heeft een voorlichtingsproject over de zorg voor Marokkaanse buurtvaders. De hoop is dat daarmee ook de ouders van deze mannen worden bereikt.

Gezondheid

Stichting Turken Breda organiseert vooral voorlichtingen over gezondheid met GGD en GGZ.

Huisbezoek en ouderenadviseurs

Samen met de corporaties en de thuiszorg probeert SOB allochtone ouderen op te sporen. Ze worden vervolgens bezocht door een sociaal cultureel werker. Zij proberen de vraag van allochtone ouderen te inventariseren. Daarnaast zet de SOB ouderenadviseurs in.

2.5.2 Zorg en wonen

Woonzorgcentrum voor Turkse ouderen

Raffy is bezig een woonzorgcentrum voor Turkse ouderen op te zetten. Raffy is benaderd door een gemeenteraadslid dat ook actief is binnen de moskee. Raffy heeft dit samen met de Turkse gemeenschap ontwikkeld. De gemeente heeft hier geen rol in gespeeld. Het complex is nu bijna klaar. Er komen vijftien appartementen en de aanmeldingen komen nu binnen.

Werving allochtone stagiaires

STIB neemt deel aan Samen Sterk, een project voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De stageplekken worden vooral bezet door allochtone vrouwen. Het project heeft op zich niets met ouderen te maken, maar STIB hoopt via de allochtone stagiaires ook allochtone ouderen en mantelzorgers te bereiken.

2.5.3 Ontmoeting en ontspanning

Allochtone ouderen krijgen een eigen ruimte krijgen in het nog te verbouwen ouderensteunpunt van SOB. Via het huisbezoekproject van SOB worden mensen geworven die willen meedenken over de invulling hiervan.

Stichting Turken Breda organiseert voor Turkse ouderen bewegingsactiviteiten.

2.6 Resultaten en goede voorbeelden

Uit de gesprekken blijkt dat niet alle organisaties de doelgroep allochtone ouderen weten te bereiken. De gemeente geeft aan dat de initiatieven richting deze groep nog in de kinderschoenen staan. Tot nu toe is vooral veel aandacht uitgegaan naar allochtone vrouwen. Dit signaleert ook Stichting Turken Breda.

SOB en woonzorgcentrum Raffy slagen er wel in de doelgroep te bereiken. Dit is op zich niet verwonderlijk gezien de taken die ze uitvoeren. De resultaten van de inspanning van SOB en Raffy blijven beperkt tot een kleine groep ouderen:

- De gemeente vraagt van SOB om jaarlijks zeventig allochtone ouderen te bereiken. Het blijkt voor de SOB geen probleem deze doelstelling te behalen.
- De opleiding tot seniorenvoorlichter heeft 25 seniorenvoorlichters opgeleverd die in eigen kring, dus kleinschalig, voorlichting gaan geven. De directeur van Raffy meent dat juist het kleinschalige karakter van het project maakt dat het succesvol is. In dit specifieke project was er daardoor voldoende tijd en aandacht voor deelnemers om iedereen 'erbij te houden'. De Stichting Turken Breda richt zich alleen op Turkse ouderen en bereikt met haar voorlichtingen gemiddeld zo'n twintig tot dertig ouderen per voorlichting. Stichting Turken Breda is ervan overtuigd dat andere partijen meer ouderen zouden bereiken als zij de migrantenorganisaties meer zouden betrekken bij hun projecten.

De goede voorbeelden in Breda zijn volgens vrijwel alle partijen het project voor seniorenvoorlichters en het woonzorgcentrum voor Turkse ouderen. In beide projecten hebben allochtonen een grote rol. Dit is, naast kleinschaligheid, volgens de directeur van Raffy ook een van de voorwaarden voor succes. *“Je moet naast de mensen gaan staan en samen met hen iets ontwikkelen.”* Daarnaast vindt hij dat de gemeente meer zou moeten inzetten op diversiteit binnen de organisaties die zich met ouderen bezig houden. STB onderschrijft dit en vindt dat er nu nog veel te weinig naar de doelgroep zelf geluisterd wordt.

2.7 Conclusie

In Breda hebben allochtone ouderen zeker de aandacht van de gemeente. De gemeente Breda zoekt echter nog steeds naar de juiste manier om deze groep te benaderen en een aanbod voor hen te ontwikkelen. Door het integrale beleid van GWI zijn allochtone ouderen geen specifieke doelgroep van beleid.

In hoeverre allochtone ouderen aandacht krijgen in de uitvoering van het GWI beleid, is nu sterk afhankelijk van de uitvoerende partijen. Als de gemeente deze groep daadwerkelijk meer aandacht wil geven, zou zij meer regie moeten voeren. Deels doet de gemeente dit al door eisen te stellen aan het bereik van allochtone ouderen door SOB en aandacht te vragen voor allochtone ouderen in de ouderenmonitor van de GGD.

3 DEVENTER

3.1 Problematiek

Van de bijna 98.000 inwoners die Deventer 1 januari 2009 telt, is circa 21 procent afkomstig uit het buitenland. Bijna 12.000 inwoners hebben een niet-westerse achtergrond. Hiervan heeft een grote groep de Turkse etniciteit, namelijk bijna 6600. In Deventer wonen vooral veel Turken, maar ook Chinezen en Molukkers. Er wonen circa driehonderd Marokkanen.

Als het gaat over allochtone ouderen, gaat het voor een groot deel om de eerste generatie Turken: de arbeiders die in de jaren zestig naar Nederland zijn gekomen en hun echtgenoten. Zij zijn nu tussen de vijftig en zeventig jaar. In de gesprekken die we hebben gevoerd met medewerkers van de gemeente en uitvoerende organisaties, ging het dan ook vaak over de Turkse ouderen.

In de verschillende gesprekken kwam een aantal problemen steeds terug:

- Het grootste probleem voor Turkse ouderen is dat ze de Nederlandse taal niet beheersen. Daardoor zijn ze onwetend over de mogelijkheden die er voor hen zijn en kunnen ze niet duidelijk maken wat ze willen.
- Ze zijn steeds vaker alleenstaand en hulpbehoevend, maar ze vragen pas hulp als het echt niet meer anders kan.
- Ze hebben economische en financiële problemen, onder meer doordat ze geen volledige AOW hebben.
- Ze hebben vaker en ernstiger gezondheidsproblemen dan autochtone ouderen, zoals fysieke klachten en psychische problemen door de situatie waarin ze zitten.

Waren het aanvankelijk vooral integratieproblemen, met het ouder worden van de eerste generatie nemen de gezondheidsproblemen toe.

In Deventer heeft een aantal gastarbeiders begin jaren tachtig - een periode dat er veel 'gezinshereniging' plaatsvond - een woning gekocht met een hoge hypotheek. Een van de grootste werkgevers voor allochtonen was Thomassen en Drijver. Eind jaren tachtig moest het bedrijf duizend mensen ontslaan, die vervolgens hun hypotheek niet meer konden betalen. Door gebrek aan werkervaring en een lage opleiding waren ze moeilijk bemiddelbaar op de arbeidsmarkt. Als groep raakten ze steeds meer geïsoleerd.

De kinderen van allochtone ouderen houden zich steeds vaker op afstand als het om de zorg voor hun (groot)ouders gaat. Het verlenen van mantelzorg is niet meer zo vanzelfsprekend. Maar er zijn ook strenge moslims, die hulp van buitenaf weigeren en eisen dat hun kinderen voor hen zorgen. Zij brengen hun kinderen daarmee in een lastig parket.

Een verzorgingshuis is vaak geen oplossing, omdat allochtone ouderen daar als enkeling tussen Nederlandse ouderen zitten en worden verzorgd door medewerkers die hun taal niet spreken en hun culturele gebruiken niet kennen.

Ook de vereiste eigen bijdrage kan een probleem vormen. Als een oudere man naar een verzorgingshuis moet en zijn jongere vrouw, die geen Nederlands spreekt, alleen achterblijft in hun woning, zitten ze met dubbele lasten.

Het aantal allochtone ouderen zal de komende tijd sterk toenemen, en daarmee ook de problemen die daarbij horen. Dit wordt door alle partijen bevestigd.

3.2 Gemeentelijk beleid

De gemeente Deventer heeft geen specifiek beleid voor allochtone ouderen. Wel erkende ze reeds in 2000 dat de eerste generatie allochtonen in meerdere opzichten in een kwetsbare positie verkeert. Daarom wilde de gemeente binnen het ouderenbeleid extra ondersteuning bieden aan allochtone ouderen in de vorm van het bevorderen van belangenbehartiging en ontmoetings- en participatieactiviteiten.⁴

Vanwege de invoering van de Wmo wordt het doelgroepenbeleid afgebouwd. Dit geldt bijvoorbeeld voor het integratiebeleid en het ouderenbeleid. De invulling van de prestatievelden van de Wmo en de plek die allochtone ouderen daarin moeten krijgen, is echter nog niet helemaal duidelijk. Daardoor dreigt de aandacht voor allochtone ouderen in het gedrang te komen. De gemeente is zich hiervan bewust en is om die reden bezig een visie te ontwikkelen op deze problematiek.

In de huidige fase gaat het er volgens de geïnterviewde beleidsmedewerker van de gemeente vooral om, dat er binnen de Wmo een structurele aanpak komt voor allochtone ouderen. Daarop wordt door de gemeente Deventer nu een visie ontwikkeld die in 2010 klaar moet zijn.

De gemeente subsidieert ondertussen wel verschillende projecten voor allochtone ouderen.

⁴ Samen met ouderen – startnotitie ouderenbeleid Deventer (2000).

3.3 Uitvoering van beleid

In Deventer houden diverse partijen zich bezig met de uitvoering van beleid voor allochtone ouderen. Het gaat hierbij met name om:

- zorg- en welzijnsinstellingen;
- woningcorporaties;
- migrantenorganisaties.

Via de besturen van deze organisaties zijn er contacten met de gemeente. Het komt er vaak op neer dat de initiatieven uit het veld komen en de gemeente projecten subsidieert.

We noemen een paar voorbeelden:

3.3.1 Platform Allochtone Ouderen Deventer (PAOD)

In 2000 zijn twee migrantenstichtingen, één voor Turkse ouderen en één voor Islamitische ouderen, samengegaan in het Platform Allochtone Ouderen Deventer (PAOD). Het PAOD is een zelfstandig orgaan met een eigen bestuur, waarin mensen zitten die bestuurservaring hebben opgedaan bij sportclubs of moskee. Het PAOD vertegenwoordigt veel verschillende nationaliteiten en bereikt een groot deel van de doelgroep (circa duizend allochtone ouderen). Van het PAOD maken twee Turkse, een Italiaanse, een Spaanse en een Molukse vereniging deel uit.

Het PAOD had een zetel in de Seniorenraad van de gemeente Deventer, die in 2008 is opgeheven. Ze zijn nu vertegenwoordigd in de clusters 'ouderen' en 'mantelzorg' van de Wmo-raad.

De financiering van het PAOD loopt via de Stichting Vluchtelingenwerk, die budgetbeheerder is.

3.3.2 VTE Zorg

VTE Zorg is een van de twee grote zorginstellingen in Deventer en verleent onder meer thuiszorg. Sinds 2006 heeft VTE Zorg een aparte afdeling voor allochtone ouderen: Ibn-I-Sina. Die aparte afdeling was nodig, omdat andere thuiszorgorganisaties niet intercultureel genoeg bleken te zijn.

Bij Ibn-I-Sina werken nu 47 mensen van allerlei nationaliteiten. Wanneer het echt noodzakelijk is, wordt een hulpverlener ingezet die de taal van de cliënt spreekt. Want de taal mag volgens de directeur van de afdeling geen barrière zijn bij de hulpverlening. In zijn vorige baan als sociaal raadsman merkte hij dat er weinig rekening werd gehouden met de culturele en religieuze gewoonten van allochtone ouderen, terwijl 99 procent van hen moslim is. Zorgverleners hielden hun schoenen aan als ze op bezoek kwamen of droegen veel te luchtige kleding als het warm was. Naar zijn mening moest er veel meer rekening gehouden worden met de cultuur van die mensen en met het feit dat een deel van hen de Nederlandse taal niet machtig is. Toen hij

werd gevraagd om leiding te geven aan Ibn-I-Sina was zijn keuze dus snel gemaakt.

3.3.3 Carinova

Carinova is de andere grote zorginstelling. Een van hun activiteiten is mantelzorgondersteuning. Carinova vindt het belangrijk om allochtone ouderen goede informatie te verstrekken over zorg- en welzijnsvoorzieningen waarvoor zij in aanmerking komen. Om die reden streeft de zorginstelling naar een steunpunt op locatie (in de Rivierenwijk), waar ze mensen kunnen vertellen wat ze waar kunnen aanvragen.

3.3.4 Welzijnsorganisatie Raster

Raster is een gesubsidieerde, zelfstandige welzijnsgroep die in de wijken bijeenkomsten organiseert, vooral voor de eerste generatie allochtonen. De organisatie speelt een belangrijke rol op wijkniveau, bijvoorbeeld in de Rivierenwijk.

3.3.5 Stichting Ouderenwerk Deventer

Stichting Ouderenwerk Deventer is in 2005 opgericht met geld van het Oranjefonds. Aanvankelijk voor vier jaar, maar de gemeente heeft gezorgd voor financiering tot 2011. De stichting organiseert bijvoorbeeld het project 'Huis der Taal'.

3.3.6 Denktank Integratie

Er is een Denktank Integratie met mensen van gemeente, politie, welzijnsorganisaties, scholen, et cetera, die de gemeente adviseert over het beleid ten aanzien van (oudere) allochtonen. Er zijn wel allochtonen, maar geen allochtone ouderen in deze denktank vertegenwoordigd.

3.3.7 Woningcorporatie Rentree

Rentree is een non-profitwoningcorporatie. De huisvesting van allochtone (Turkse) ouderen is een van hun speerpunten, bijvoorbeeld in de herstructureringswijken. Rentree heeft in de Rivierenwijk een appartementencomplex speciaal voor ouderen.

3.4 Samenwerking

Uit de gesprekken komt naar voren dat de verschillende instellingen redelijk op de hoogte zijn van de projecten en activiteiten die door andere instellingen worden georganiseerd. Ook vinden er onderling gesprekken plaats, zoals

tussen de welzijnsorganisaties en de woningcorporatie. Het gaat echter te ver om van structurele samenwerking te spreken. Tijdens een gesprek tussen twee instellingen luidde de conclusie zelfs dat 'iedereen eigenlijk maar wat doet en langs elkaar heen werkt'.

Het PAOD werkt regelmatig samen met andere organisaties. Bijvoorbeeld met het Rode Kruis een bijeenkomst voor allochtone en autochtone ouderen, waar culturele uitwisseling plaatsvond aan de hand van vragen als: 'vroeger was alles beter', 'hoe blijf je mobiel' en 'wat zijn je dromen'? Het PAOD werkt ook samen met culturele instelling De Leeuwenkuil. Met Carinova organiseert het PAOD voorlichtingsbijeenkomsten, onder andere voor diabetici.

Een ander concreet voorbeeld van samenwerking betreft het project 'Huis der Taal' waar allochtone vrouwen op een niet-schoolse manier Nederlands leren. Het project loopt via Humanitas Deventer en de Stichting Ouderenwerk Deventer.

Op basis van de gesprekken komen we tot de conclusie dat het gebrek aan samenwerking samenhangt met het ontbreken van beleid van de gemeente. De gemeente verstrekt subsidie voor afzonderlijke projecten en verleent ondersteuning waar en wanneer dat nodig is, maar de gemeente werkt niet vanuit een overkoepelende visie op dit onderwerp. Daardoor is er weinig samenhang en continuïteit.

3.5 Concrete projecten

In de gesprekken zijn verschillende projecten en activiteiten voor allochtone ouderen genoemd. De projecten zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- informatie en activering;
- wonen, welzijn en zorg.

3.5.1 Informatie en activering

De gemeente initieert en ondersteunt diverse projecten voor allochtone ouderen. Een voorbeeld is een bijeenkomst met sociale activeringsprojecten voor allochtone mannen en vrouwen. Daar kwamen maar liefst 110 mensen op af, waarvan 75 procent vrouw.

De gemeente organiseert ook inburgeringscursussen voor 'oudkomers'. Niet alle 'oudkomers' zijn daar enthousiast over. Er zijn voorbeelden van weduwen die na het overlijden van hun man onwetend en geïsoleerd achterblijven. Ze krijgen brieven van overheidsinstanties, bijvoorbeeld dat ze naar een inburgeringscursus moeten, terwijl ze nooit onderwijs hebben genoten.

De Cliëntenraad van de gemeente heeft met het PAOD een wekelijks inloopspreekuur voor allochtonen ingesteld. Hier kunnen allochtone ouderen ook terecht.

De vrijwilligers van het project 'Huis der Taal' leren allochtone vrouwen op een niet-schoolse manier Nederlands. Meestal wordt er gewerkt met een-op-een contact. Er zijn zo'n 35 koppels actief en er komen steeds nieuwe aanmeldingen binnen. Het project loopt via Humanitas Deventer en de Stichting Ouderenwerk Deventer.

3.5.2 Wonen, welzijn en zorg

Diabetes is een ziekte die onder Turkse ouderen veel voorkomt. Ze zijn daarvoor in behandeling in Nederland, maar ook in Turkije als ze daar een paar maanden verblijven. Dat ging niet altijd goed samen. Daarom is er nu een Diabetespaspoort ontwikkeld waarin alle informatie over de voorgeschreven medicijnen is opgenomen, zodat de behandeling in beide landen beter op elkaar aansluit.

Het Turkse Ouderenproject voor 50+ heeft als doel om mensen te stimuleren tot vrijwilligerswerk en ID-banen. Daarbij wordt speciaal gekeken naar werk in bejaarden- en verzorgingshuizen, om ze daar beter mee bekend te maken.

Woningcorporatie Rentree heeft in de Rivierenwijk een speciaal complex voor ouderen. De woningen zijn ook aan Turkse ouderen aangeboden, maar die hebben zich eruit teruggetrokken. Turkse ouderen hebben specifieke woonwensen en de woningen voldeden daar niet aan: ze hebben geen balkon, geen afgesloten keukens, geen gemeenschappelijke ruimte.

Vanuit de Turkse gemeenschap is de behoefte aan een eigen woonzorgcomplex groot. Er zijn voorbeelden bekend in Rotterdam en Arnhem, maar het lukt nog niet om zoiets in Deventer te realiseren. Het PAOD probeert hierop invloed uit te oefenen.

3.6 Resultaten en goede voorbeelden

Uit het bovenstaande blijkt dat er verschillende organisaties actief zijn voor allochtone ouderen. De uitvoerende organisaties lijken goed op de hoogte van de problemen. Ook de gemeente erkent dat de groep allochtone ouderen om allerlei redenen kwetsbaar is.

Er is onvoldoende zicht op het bereik en de resultaten van de verschillende projecten om hierover uitspraken te doen. Wel zijn er voorbeelden te noemen die succesvol en effectief lijken te zijn.

Allereerst blijkt het van groot belang dat er een organisatie is die de allochtone ouderen vertegenwoordigt. In Deventer speelt het Platform Allochtone Ouderen een belangrijke rol als schakel tussen de doelgroep en de gemeente. Via het PAOD zijn de allochtone ouderen ook vertegenwoordigd in gemeentelijke raden en besturen. Dit bevordert de continuïteit in beleid. Het PAOD werkt ook samen met de Cliëntenraad van de gemeente.

Aanvankelijk was er veel kritiek op VTE Zorg toen zij een aparte afdeling voor allochtone ouderen wilden oprichten. Ook huisartsen dachten dat het niet nodig was. Maar nu zijn de reacties op Ibn-I-Sina positief en heeft VTE veel medestanders, ook onder huisartsen. Ook Carinova heeft Turkse maatschappelijk werkers in dienst. Er is een beleid 'allochtonen in de zorg', dat allochtonen stimuleert tot opleiding en werk in de zorgsector.

Het project 'Huis der Taal' voor allochtone vrouwen heeft een niet-schoolse aanpak en er wordt meestal een-op-een gewerkt. In 2007 won het project de Stimuleringsprijs van de Rabobank. De financiering van deze stichting is dankzij de gemeente met twee jaar verlengd.

Degene die zich bij de gemeente bezighoudt met allochtonen, en dus ook met allochtone ouderen, is zelf van Turkse afkomst. Hij heeft veel contacten in de Turkse gemeenschap en kent de achtergronden van de problemen van allochtone ouderen goed. Communicatie met de doelgroep en hun vertegenwoordigers is tachtig procent van zijn werk.

3.7 Conclusie

De Wmo is erop gericht om mensen met hulp van de gemeente en mensen in hun omgeving zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. De wet biedt geen duidelijke plek voor de groep allochtone ouderen. De invoering betekent dat er projecten worden afgebouwd, terwijl er nog geen goede alternatieven zijn. De gemeente is nu bezig om daar een samenhangende visie op te ontwikkelen.

Het ontbreken van een visie bij de gemeente heeft niet tot gevolg dat er in de praktijk niets gebeurt. In tegendeel: een groot aantal organisaties zet zich in voor de groep allochtone ouderen.

De problemen van de eerste generatie Turkse (en Marokkaanse) ouderen vereisen de komende tien à vijftien jaar extra aandacht. Hiervoor zou de gemeente specifiek beleid moeten ontwikkelen. Daarbij is een sterke regierol van de gemeente belangrijk, onder andere om de samenwerking tussen de verschillende instellingen te bevorderen.

Bij de aandacht voor allochtone ouderen zou het moeten gaan om structurele oplossingen, zoals het ontwikkelen van woningen voor allochtone ouderen en

het opleiden van allochtonen voor een baan in de zorg, waardoor allochtone ouderen makkelijker zorg zullen vragen. Voor de tweede generatie is specifiek ouderenbeleid niet meer zo noodzakelijk, omdat zij meer geïntegreerd zijn en makkelijker hun weg vinden.

4 UTRECHT

4.1 Problematiek

Van alle 55-plussers in de gemeente Utrecht is 21 procent allochtoon. De grootste groep bestaat uit westerse allochtonen. Daarnaast zijn er relatief grote groepen Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse ouderen (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Samenstelling 55 plussers gemeente Utrecht per 1 januari 2009

	Aantal
Totaal aantal 55-plussers waarvan:	54.642
Marokkanen 55 jaar en ouder	2.592
Turken 55 jaar en ouder	1.231
Surinamers/Antillianen 55 jaar en ouder	1.441
Overig westers 55 jaar en ouder	5.524
Overig niet-westers 55 jaar en ouder	847

Bron: www.buurtmonitor.utrecht.nl

Aan de verschillende geïnterviewde partijen in Utrecht is gevraagd welke problemen zij tegenkomen bij allochtone ouderen. In deze gesprekken is voornamelijk gesproken over de drie grootste groepen niet-westerse allochtonen (Marokkanen, Turken en Surinamers/Antillianen)

Het beeld dat uit de gesprekken naar voren komt, is dat de problemen waar deze ouderen met te maken hebben niet veel verschillen van de problemen waar autochtone kwetsbare ouderen mee kampen. Het gaat met name om:

- gezondheidsproblemen;
- financiële problematiek;
- sociaal isolement;
- huisvesting;
- onvoldoende kennis van wet- en regelgeving.

De groep allochtone ouderen verschilt weliswaar niet voor wat betreft de aard van de problematiek, maar er zijn wel degelijk verschillen. Zowel gemeente als uitvoerende partijen geven aan dat het veel moeilijker is om deze groep te bereiken en hun hulpvraag helder te krijgen. Dit vraagt volgens verschillende uitvoerende partijen een aparte benadering van deze ouderen.

Een verschil met autochtone ouderen is verder de gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, het feit dat allochtonen al op jongere leeftijd gezondheidsproblemen krijgen en zich al op jongere leeftijd tot de senioren rekenen. Voor ouderen die zelfstandig wonen is er gebrek aan passende huisvesting. Zij zijn, nadat hun kinderen zelfstandig zijn gaan wonen,

achtergebleven in een grote woning die ze in veel gevallen niet meer kunnen betalen. Het huidige aanbod aan kleinere seniorenwoningen past echter niet bij hun woonwensen. Zo willen met name Turkse en Marokkaanse ouderen liever geen open keuken, terwijl vrijwel alle seniorenwoningen dat juist wel hebben. Ook hebben allochtone ouderen meer moeite om de stap te maken naar een verzorgingshuis, omdat zij in de meeste verzorgingshuizen een van de eerste allochtone bewoners zijn.

4.2 Gemeentelijk beleid

De gemeente Utrecht heeft geen specifiek beleid voor ouderen of allochtone ouderen. Het beleid is georganiseerd rondom de negen prestatievelden van de Wmo. Daarbinnen is aandacht voor kwetsbare burgers. Hieronder vallen ook (allochtone) ouderen.

In het collegeprogramma 2006-2010 is opgenomen dat het college een voorstel laat maken voor *'een integrale benadering van het ouderenbeleid'*.⁵ Om hieraan gehoor te geven, heeft de gemeente een notitie opgesteld over het ouderenbeleid. In de notitie is een inventarisatie opgenomen van het huidige beleid gericht op ouderen. Een belangrijke conclusie van deze inventarisatie is volgens de geïnterviewde beleidsmedewerker, dat allochtone ouderen nog onderbelicht zijn binnen het beleid.

In de notitie wordt voorts een aantal speerpunten genoemd die met de Adviescommissie voor het Ouderenbeleid en het COSBO zijn geformuleerd. De speerpunten zijn:

- het gebruiken van kennis en ervaring van ouderen;
- aanpak sociaal isolement en problematisch alcoholgebruik;
- het vergroten van de kwaliteit van dienstverlening voor ouderen;
- uitbreiding van wonen, welzijn en zorg voor ouderen.

Allochtone ouderen worden als specifieke doelgroep benoemd, omdat *'de participatie van allochtone ouderen versterking verdient en het aantal allochtone ouderen de komende jaren toeneemt'*. Deze notitie is nog niet vastgesteld door het college. Het is dus nog niet duidelijk of en hoe deze notitie een vervolg krijgt. Vandaar dat we hier verder ook niet ingaan op de wijze waarop de vier speerpunten zijn uitgewerkt en hoe allochtone ouderen daarin een plaats hebben.

⁵ Collegeprogramma 2006-2010 Utrecht voor elkaar, 14 april 2006.

4.3 Uitvoering van beleid

Alhoewel de gemeente Utrecht allochtone ouderen binnen het huidige beleid niet specifiek benoemt als doelgroep, houdt een groot aantal partijen zich bezig met ondersteuning van allochtone ouderen. Dit zijn onder andere welzijnsorganisaties, woningcorporaties, ouderenbonden, thuiszorg en gezondheidscentra. Met name de welzijnsorganisaties hebben 'de opdracht' van de gemeente gekregen kwetsbare burgers te ondersteunen en rekenen allochtone ouderen daarmee tot een van hun doelgroepen. In het kader van wonen, welzijn en zorg hebben echter ook andere partijen, zoals thuiszorg en corporaties, een rol bij de uitvoering van gemeentelijk beleid op dit terrein.

In het kader van dit onderzoek hebben wij in totaal vijf organisaties gesproken. De indruk die uit deze gesprekken naar voren komt, is dat er veel gebeurt, maar dat de samenhang tussen de verschillende activiteiten nog wel eens ontbreekt en de relatie met het gemeentelijk beleid voor de betrokkenen niet altijd duidelijk is. In het vervolg van deze paragraaf gaan we kort in op de vijf organisaties en hun relatie met de gemeente en het gemeentelijk beleid.

4.3.1 Portes: ouderenwerk

Portes is een welzijnsorganisatie voor ouderen en is actief in de wijken Hooggraven, Lunetten, Lombok, Oog en Al, Zuilen en Ondiep. Portes geeft vooral voorlichting over wonen, zorg en welzijn. De activiteiten van Portes richten zich op kwetsbare ouderen. Daarbinnen benadert Portes allochtone ouderen als aparte groep. In samenwerking met andere partijen ontwikkelt Portes activiteiten voor specifieke groepen allochtone ouderen, bijvoorbeeld een consultatiebureau voor Marokkaanse mannen.

4.3.2 Doenja dienstverlening

Doenja is een brede welzijnsorganisatie en is actief in de wijken Leidsche Rijn, Kanaleneiland, Dichterswijk, Rivierenwijk en Transwijk. Binnen Doenja is er een speciale groep maatschappelijk werkers die zich richt op ouderen. Daarnaast organiseert Doenja diverse andere activiteiten voor ouderen. De gemeente vraagt Doenja aandacht te besteden aan allochtone ouderen, maar stelt geen specifieke eisen aan bijvoorbeeld bereik of resultaat.

4.3.3 Zuwe

Welzijnsorganisatie Zuwe werkt in Vleuten, de Meern en Leidsche Rijn. Daar wonen relatief weinig allochtone ouderen. Groepsgerichte activiteiten zijn daarom moeilijk van de grond te krijgen. De werving voor activiteiten van Zuwe is ook niet specifiek op de doelgroep allochtone ouderen gericht. De allochtone ouderen die Zuwe bereikt, maken vooral gebruik van de individuele hulpverlening, bijvoorbeeld de ouderenadviseur. De bereikte doelgroep is

echter klein en beslaat naar schatting minder dan tien procent van de vraag. In het contact met de gemeente is de doelgroep allochtone ouderen geen onderwerp van gesprek.

4.3.4 Woningcorporatie Portaal

Portaal is een woningcorporatie die in de gehele stad Utrecht werkt. Portaal heeft beheerders in dienst die spreekuren in de wijk houden. Voor dit onderzoek hebben we met een van die beheerders gesproken. Deze beheerder geeft aan minimaal in aanraking te komen met allochtone ouderen. Het is wel bekend dat deze ouderen problemen hebben met het vinden van geschikte huisvesting, maar er is weinig zicht op de omvang hiervan.

4.3.5 Cosbo

Cosbo is een samenwerkingsverband van ouderenbonden in de stad Utrecht. Cosbo houdt zich bezig met beleidsbeïnvloeding en netwerkvorming. Als het gaat om allochtone ouderen heeft Cosbo contact met ongeveer tien migranten zelforganisaties die zich met name op ouderen richten. Deze organisaties vormen het Platform Allochtone Ouderen. Het platform heeft de volgende aandachtspunten met betrekking tot allochtone ouderen geformuleerd:

- ontmoeting;
- sociaal isolement en armoede;
- wonen, welzijn en zorg.

Cosbo praat met de gemeente over algemeen ouderenbeleid in het kader van de Wmo. Cosbo moet met haar activiteiten bijdragen aan prestatieveld 1 van de Wmo: *'bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten'*. Cosbo was ook gesprekspartner van de gemeente bij het opstellen van de ouderennotitie (zie 4.2 Gemeentelijk beleid).

4.4 Samenwerking

Alle organisaties werken met andere organisaties samen. De samenwerking varieert van incidentele samenwerking binnen specifieke projecten tot meer structurele samenwerking binnen een netwerk. In verschillende wijken is er een 55+-netwerk. Binnen dit netwerk werken verschillende organisaties en instellingen op het terrein van wonen, welzijn en zorg op wijkniveau samen met als doel zicht te houden op de vragen van ouderen. De netwerken zijn niet specifiek gericht op allochtone ouderen. Volgens de geïnterviewde beleidsmedewerker is het wel de bedoeling om binnenkort te verkennen wat deze 55+ netwerken voor allochtone ouderen kunnen betekenen.

De wijkwelzijnsorganisaties werken, al dan niet binnen een 55+-netwerk, vaak samen met zorginstellingen, thuiszorg en corporaties als het gaat om

huisvesting en zorg voor allochtone ouderen. Deze samenwerking is er over het algemeen op gericht om allochtone ouderen bekend te maken met thuiszorg en het wonen in een verzorgingshuis of woonzorgcomplex.

Portes is zeer actief op het terrein van allochtone ouderen en neemt onder andere deel aan een netwerk van onder andere GGD, GGZ, gezondheidscentra, fysiotherapeuten en thuiszorg. Dit netwerk houdt zich onder andere bezig met voorlichting over gezondheid.

De gemeente speelt in veel van die samenwerkingsverbanden nauwelijks een rol. Uitzondering hierop vormt het voorlichtingsteam waarvan Portes deel uitmaakt. Het voorlichtingsteam is een initiatief van de afdeling Sociale Zaken van de gemeente Utrecht en bestaat uit organisaties zoals de belastingdienst, SVB, woningnet, zorgverzekeraar Agis en thuiszorg. Het team overlegt met elkaar over 'wat mensen moeten weten' en organiseert vervolgens voorlichtingen voor diverse doelgroepen waaronder allochtone ouderen.

Cosbo heeft als doel netwerken te bevorderen en te ondersteunen. Vanuit die opdracht is Cosbo sterk gericht op samenwerking. De organisatie werkt samen met onder andere migrantenorganisaties en de ouderenadviseurs van de wijkwelzijnsorganisaties.

4.5 Concrete projecten

In de gesprekken zijn verschillende projecten en activiteiten voor allochtone ouderen genoemd. De projecten zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- voorlichting;
- zorg en wonen;
- ontmoeting en ontspanning;
- inburgering;
- inspraak en netwerkvorming.

4.5.1 Voorlichting

Voorlichtingsteam

Allochtone ouderen hebben vaak onvoldoende kennis van wet- en regelgeving. Daarbij weten zij vaak niet waar zij terecht kunnen voor voorzieningen of ondersteuning. Op initiatief van de afdeling Sociale Zaken van de gemeente Utrecht is een voorlichtingsteam samengesteld. In dit team zitten onder andere de belastingdienst, woningnet, thuiszorg, Agis, SVB en Portes. Dit team overlegt met elkaar over hoe voorlichting het best kan worden aangeboden en organiseert vervolgens ook voorlichtingen. De doelgroep is weliswaar breed, maar richt zich hoofdzakelijk op 55-plussers. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen allochtoon en autochtoon.

Binnen het team wordt besproken “wat mensen moeten weten” en er wordt een rooster voor de voorlichtingen gemaakt. Vrijwel iedere twee weken vanaf de ramadan tot en met mei worden er voorlichtingen voor allochtone ouderen georganiseerd.

Gezondheidsvoorlichtingen

Portes organiseert samen met onder andere GGD, GGZ en gezondheidscentra voorlichtingen over gezondheid voor specifieke groep allochtone ouderen. Iedere twee weken is er een voorlichting over gezondheid. De thema's worden besproken met een aantal actieve wijkbewoners. Vervolgens worden de bijeenkomsten georganiseerd.

Ouderenadviseurs

De wijkwelzijnsorganisaties werken met ouderenadviseurs. De wijkwelzijnsorganisaties hebben ook allochtone ouderenadviseurs in dienst en proberen zo de groep allochtone ouderen beter te bereiken.

4.5.2 Zorg en wonen

Consultatiebureau Marokkanen

Portes werkt samen met Aviant thuiszorg in een consultatiebureau voor Marokkaanse mannen. Via het netwerk van Portes en de thuiszorg worden mannen geworven en uitgenodigd voor een consultatie. Tijdens de consultatie wordt een algemeen gezondheidsonderzoek gedaan (bloeddruk, bloedsuiker, et cetera) en wordt voorlichting gegeven over bijvoorbeeld gezonde voeding en bewegen. Aanvullend op het consultatiebureau is er een aanbod van sportactiviteiten waaraan fysiotherapeuten en GGD meewerken. Er is ook een fitnesscentrum opgezet voor allochtone ouderen, dat gerund wordt door vrijwilligers. Het consultatiebureau staat daarmee niet op zich, maar is onderdeel van een netwerk. Het voordeel hiervan is dat er ook direct na een consultatie een aanvullend aanbod kan worden gedaan.

Dagopvang allochtone ouderen

In Utrecht is er op diverse plaatsen in de stad dagopvang voor allochtone ouderen. In de Kanaalstraat in Utrecht is er sinds 2002 een dagopvang voor Surinaamse ouderen. Een ander voorbeeld is Marhaban, een dagopvang voor oudere allochtone vrouwen.

Allochtonen en zorginstellingen

Welzijnsorganisatie Doenja werkt samen met zorginstelling Axion-Continu om zorginstellingen bekender en toegankelijker te maken voor allochtone ouderen. Axion-Continu komt daarvoor voorlichting geven over zorginstellingen bij de informele ontmoetingsbijeenkomsten van Doenja. Doenja probeert op haar beurt allochtone vrijwilligers te werven die vrijwilligerswerk in een zorginstelling gaan doen. De hoop is dan dat via deze vrijwilligers de kennis over de zorginstelling doorsijpelt naar de ouderen in

eigen kring. De vrijwilligers worden geworven tijdens de ontmoetingsbijeenkomsten van Doenja.

Woonvormen voor allochtone ouderen

Stichting Stade heeft van de gemeente Utrecht opdracht gekregen woongroepen voor allochtone ouderen te ondersteunen. Er zijn al twee woongroepen gerealiseerd: een woongroep voor Chinese en een woongroep voor Creools-Surinaamse ouderen.

4.5.3 Ontmoeting en ontspanning

Welzijnsorganisatie Doenja heeft de ervaring dat allochtone ouderen vooral behoefte hebben aan laagdrempelige activiteiten waarbij zij elkaar kunnen ontmoeten en kunnen bewegen. Doenja organiseert daarom activiteiten als Marokkaanse theemiddagen voor oudere vrouwen.

4.5.4 Inburgering

Allochtone ouderen moeten tot zestig jaar verplicht inburgeren. Mensen boven de zestig worden ook gestimuleerd taalcursussen te volgen. 't Gilde organiseert in samenwerking met de afdeling Inburgering taalcursussen voor deze groep.

4.5.5 Inspraak en netwerkvorming

Ouderenadviescommissie

De gemeente heeft een ouderenadviescommissie waarin vier plaatsen zijn voor vertegenwoordigers van migranten(organisaties). In de praktijk blijkt het echter heel moeilijk deze plaatsen te bezetten.

Platform allochtone ouderen

Cosbo heeft het Platform Allochtone Ouderen opgericht waarin ongeveer tien migrantenorganisaties vertegenwoordigd zijn. Dit zijn de organisaties die zich met name op ouderen richten.

4.6 Resultaten en goede voorbeelden

Uit het bovenstaande blijkt dat allochtone ouderen op verschillende terreinen als aparte doelgroep worden gezien. Het is echter de vraag wat de resultaten van de verschillende activiteiten zijn.

Uit de gesprekken blijkt dat veel organisaties, inclusief de gemeente Utrecht zelf, ondanks alle inspanningen, het moeilijk vinden om de groep allochtone ouderen te bereiken. Er is onvoldoende zicht op de omvang van de

doelgroepen. Daarbij is het bovendien niet altijd duidelijk aan welke activiteiten of hulp allochtone ouderen behoefte hebben.

Resultaten

De woongroepen voor Chinese en Surinaamse ouderen zijn een concreet resultaat van de activiteiten gericht op allochtone ouderen. De meeste respondenten konden echter niet aangeven hoeveel allochtone ouderen zij met hun activiteiten bereiken:

- Welzijnorganisatie Zuwe schat in dat minder dan tien procent van de hulpvragen afkomstig is van allochtone ouderen.
- Doenja geeft aan vooral vrouwen te bereiken. Mannen worden nauwelijks bereikt.
- Portes organiseert een groot deel van het jaar voorlichtingen voor allochtone ouderen, waarbij de opkomst wisselt. Doordat de thema's voor de voorlichtingen vooraf worden voorgelegd aan een groep actieve wijkbewoners worden de voorlichtingen echter over het algemeen goed bezocht.

Goede voorbeelden

Volgens de verschillende geïnterviewde partijen is het succes van activiteiten of projecten ten behoeve van allochtone ouderen met name afhankelijk van:

- samenwerking;
- continuïteit;
- een specifieke doelgroep;
- inbreng van de doelgroep zelf.

De projecten in Utrecht die grotendeels aan deze voorwaarden voldoen zijn het voorlichtingsteam (initiatief van de afdeling Sociale Zaken) en het consultatiebureau voor allochtone mannen van Portes en thuiszorg:

- Het gaat om samenwerkingsverbanden.
- De activiteiten blijven niet beperkt tot een eenmalig initiatief.
- Het consultatiebureau voorziet in een aanvullend aanbod na de consultatie.
- Zowel het voorlichtingsteam als het consultatiebureau richten zich op een (of meer) specifieke doelgroep(en).
- De thema's van voorlichtingen worden, voordat zij worden vastgesteld, voorgelegd aan de doelgroep zelf.

4.7 Conclusie

De gemeente Utrecht voert inclusief beleid. Dit betekent niet dat er geen aandacht is voor allochtone ouderen. In de praktijk is er een groot aantal initiatieven en activiteiten. De gemeente voert echter nauwelijks regie. De gemeente geeft geen specifieke opdrachten aan de verschillende organisaties en stelt geen eisen als het gaat om bereik of effect van de activiteiten ten behoeve van allochtone ouderen. Er is dan ook weinig samenhang in het

aanbod voor allochtone ouderen en het is niet altijd duidelijk wat de resultaten zijn. Het lijkt erop dat een deel van de activiteiten beperkt blijft tot projecten die geen vervolg krijgen. De succesvolle voorbeelden zijn de activiteiten waarbij verschillende partijen samenwerken en deze samenwerkingsverbanden niet beperkt blijven tot kortdurende projecten.

Voor een succesvolle uitvoering van activiteiten ten behoeve van allochtone ouderen zou de gemeente meer regie moeten voeren. Daarbij kan de gemeente continuïteit waarborgen en samenwerking stimuleren.

5 ZAA NSTAD

5.1 Problematiek

In Zaanstad wonen begin 2009 ruim 24.000 niet-westerse allochtonen, waarvan er bijna 11.000 van Turkse afkomst zijn. Van de 24.000 niet-westerse allochtonen behoort circa tien procent tot de leeftijdscategorie 55+. Van die 2400 55-plussers is bijna de helft van Turkse afkomst. Het gaat ondermeer om de eerste generatie gastarbeiders, die nu tussen de vijftig en zeventig jaar oud is.

De Turkse gemeenschap is verreweg de grootste groep. In Wormer woont een groep Molukkers. Er wonen veel minder Surinamers/Antillianen en Marokkanen in Zaanstad.

Tabel 5.1 Samenstelling 55 plussers gemeente Zaanstad per 1 januari 2009

	Aantal
Totaal aantal 55-plussers, waarvan:	39.978
Turks	1.041
Marokkaans	127
Surinaams/Antilliaans	719
Overig niet-westers 55 jaar en ouder	512

Bron: Zaanstad in cijfers 2009

Omdat de Turkse gemeenschap in verhouding zo groot is, spitst de onderhavige problematiek zich vooral op deze groep toe.

Allochtone ouderen hebben dezelfde problemen als autochtone ouderen, maar dan eerder en heviger. Volgens de geïnterviewde contactpersonen komt dit bij mannen vaak doordat ze jarenlang zwaar werk hebben verricht. Bij vrouwen speelt eenzaamheid en sociale isolatie een belangrijke rol.

Als belangrijkste problemen worden genoemd:

- het isolement waarin veel Turkse ouderen verkeren;
- de informatieachterstand die ze hebben over mogelijke oplossingen voor hun problemen;
- financiële problemen door een onvolledige AOW en het ontbreken van een aanvullend pensioen.

De problemen zijn bij Turkse ouderen groter dan bij Surinaamse ouderen, omdat die geen taalbarrière hebben en de cultuur beter kennen. De Marokkaanse en Molukse gemeenschap kennen wel vergelijkbare problemen.

Veel Turkse ouderen willen verhuizen. Omdat hun kinderen het huis uit zijn, willen ze kleiner en goedkoper wonen. Ook speelt mee dat een deel van hen een aantal maanden per jaar in Turkije zit.

Verder is de huidige woning ongeschikt vanwege de toenemende fysieke problemen.

Volgens een medewerkster van een woningcorporatie spelen met betrekking tot huisvesting de volgende problemen:

- Turkse ouderen willen graag in bepaalde wijken wonen. Op aanbiedingen in andere wijken reageren ze niet. Woningnet geeft hen echter geen voorrang in deze voorkeurswijken;
- Turkse ouderen melden hun zorgvraag, bijvoorbeeld de behoefte aan aangepast wonen, vaak niet bij het Regionaal Indicatieorgaan (RIO).

De kinderen van de eerste generatie Turken wonen inmiddels zelfstandig. Ze wonen vaak wel in de buurt en hebben veel contact met hun ouders, maar het verlenen van mantelzorg is niet meer vanzelfsprekend.

Er is in 2001 op verzoek van Huzur, een belangenvereniging voor met name Turkse ouderen, en de welzijnsorganisatie Welsaen onderzoek gedaan naar de woonwensen van Turkse ouderen. Het onderzoek Woonwensen-inventarisatie Turkse Ouderen (WITO) heeft veel inzicht gegeven en de uitkomsten zijn nog steeds actueel. De gemeente was bij dit onderzoek niet betrokken.

5.2 Gemeentelijk beleid

De gemeente heeft geen ouderenbeleid meer, sowieso geen doelgroepenbeleid. Sinds kort is alles georganiseerd rond de prestatievelden van de Wmo. Binnen de prestatievelden is aandacht voor ouderen, allochtonen, mantelzorg, et cetera. Ook is er aandacht voor allochtone ouderen, maar geen specifiek beleid.⁶ De gemeente trekt de problemen van allochtonen breder en doet dat volgens de geïnterviewde beleidsmedewerkster onder meer op voorspraak van de Participatieraad.

Gemeenten moeten zorgen dat mensen met een beperking kunnen rekenen op ondersteuning in hun zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. Deze zogenaamde compensatieplicht geldt voor:

- het voeren van een huishouden;
- bewegen in en rond het huis;
- bewegen in de regio;
- sociale contacten.

De gemeente Zaanstad weet volgens de beleidsmedewerkers dat allochtone ouderen met name op het laatste punt specifieke problemen hebben. Ze horen het op bijeenkomsten en lezen het in de krant, maar hebben het nog geen plek kunnen geven binnen de kaders van de Wmo.

⁶ Meedoen in Zaanstad, Wmo-beleid 2007-2010, gemeente Zaanstad.

De gemeente beschikt niet over cijfers over de omvang van groepen allochtone ouderen en hun problemen. In het najaar van 2009 wordt daarnaar onderzoek verricht, op grond waarvan de gemeente in 2010 met beleid hoopt te kunnen komen. Dit beleid zal ingebed worden in het beleid op de prestatievelden van de Wmo, maar de wijze waarop dat zal gebeuren, hangt af van de uitkomsten van het onderzoek.

De beleidsmedewerkers waarmee is gesproken noemen twee gemeentelijke initiatieven, die ook voor allochtone ouderen nuttig kunnen zijn:

- de Buurthulpcentrales voor met name ouderen die voor kleine klusjes hulp nodig hebben;
- de Subsidieverordening Lokaal Sociaal Beleid.

5.3 Uitvoering van beleid

Er zijn verschillende partijen betrokken bij de oplossing van problemen van allochtone ouderen. Er zijn in Zaanstad veel migrantenorganisaties: 23 Turkse organisaties en twintig zelforganisaties voor andere allochtonen¹. Daarnaast zijn zorg- en welzijnsinstellingen en woningcorporaties actief voor allochtone ouderen. De relatie met de gemeente en het gemeentelijk beleid is overigens lang niet altijd duidelijk.

5.3.1 Turkse Ouderen Vereniging Huzur

De belangrijkste organisaties voor Turkse ouderen is de vereniging Huzur: Turks voor 'rust'. Huzur zorgt ervoor dat de belangen van Turkse ouderen goed worden behartigd. Huzur heeft 350 leden. De vereniging heeft een zetel in de Seniorenraad van de gemeente. Er zitten drie Turkse vrouwen in het bestuur, dat erg openstaat voor samenwerking met andere organisaties. Huzur kreeg aanvankelijk subsidie van de gemeente, maar is nu zelfstandig. Het is voor de gemeente een belangrijke organisatie, omdat de Turkse gemeenschap in Zaanstad groot is.

5.3.2 Vrijwilligerscentrale Zaanstad/Welsaen

Vrijwilligerscentrale Zaanstad/Welsaen is een grote welzijnsorganisatie in Zaanstad met een vestiging in de wijk Poelenburg waar veel Turkse mensen wonen. De organisatie werkt nauw samen met de vereniging Huzur; samen organiseren ze bijeenkomsten en activiteiten. Welsaen was ook een van de organisaties achter het WITO. Het bestuur van Welsaen heeft regelmatig contact met de gemeente.

¹ Het is niet duidelijk of al deze organisaties ook daadwerkelijk actief zijn of dat een deel een slapend bestaan leidt.

5.3.3 Stichting Maatschappelijke Dienstverlening (SMD)

De SMD houdt zich bezig met de problemen van allochtone ouderen, met name de sociale raadsliden. De SMD heeft bewust Turkse mensen in dienst genomen, een ouderenadviseur en twee maatschappelijke werkers. Allochtone ouderen weten hun weg te vinden naar de SMD, meer dan naar de wijksteunpunten die zich richten op dagbesteding voor oudere patiënten. De SMD maakt zelf de vertaalslag van problemen naar beleid. Dat beleid wordt bepaald door wat de adviseurs en maatschappelijke werkers in de praktijk tegenkomen.

5.3.4 Woningcorporatie ZVH

ZVH is een grote woningcorporatie in Zaanstad. Voor ZVH zijn allochtone ouderen nooit een aparte doelgroep geweest. Er is wel beleid voor ouderen in het algemeen. ZVH houdt zich bezig met woonservicewijken voor ouderen. Ook de wensen van Turkse ouderen die niet langer zelfstandig kunnen wonen, worden daarin meegenomen.

5.3.5 Saen Professionals

De reguliere instellingen hebben onvoldoende aandacht gehad voor de specifieke zorgvraag van allochtone ouderen. Twee Turkse vrouwen hebben daarom een thuiszorgorganisatie opgericht, die zich speciaal bezighoudt met allochtone ouderen: Saen Professionals. Saen Professionals verleent zorg en organiseert activiteiten voor deze groep.

5.3.6 GGZ 'Dijk en Duin'

GGZ 'Dijk en Duin' organiseert bijeenkomsten voor allochtone ouderen, samen met de SMD.

5.4 Samenwerking

De uitvoerende organisaties hebben onderling regelmatig contact, met de een wat meer dan met de ander. De onderlinge samenwerking gaat over het algemeen goed. Tussen de vereniging Huzur en Vrijwilligerscentrale Zaanstad/Welsaen is sprake van een nauwe samenwerking.

De medewerkster van ZVH noemt een aantal voorbeelden van samenwerking met andere organisaties:

- ZVH heeft contact met Saen Professionals, omdat die een ruimte zoeken voor dagbesteding voor allochtone ouderen. Daar is behoefte aan, omdat allochtone ouderen niet naar de reguliere wijksteunpunten gaan.

- ZVH heeft ook gesprekken met Huzur, die graag een plek wil in het project 'kleurenbuurt'. Helaas is daar geen ruimte en geen geld voor.
- Met het Regionaal Indicatie Orgaan (RIO) spreekt ZVH regelmatig over praktische zaken, zoals indicaties en toewijzingen via Woningnet.
- Met de Seniorenraad heeft de ZVH twee keer per jaar een gesprek, waarin het ouderenbeleid van de corporatie ZVH wordt doorgesproken.

De Seniorenraad heeft zowel contacten in het veld als bij de gemeente. De vereniging Huzur heeft een zetel in de Seniorenraad. De contacten met de afdeling Welzijn van de gemeente Zaanstad lopen via het bestuur van Welsaen of via de leden van Huzur die in de Seniorenraad zitten.

De gemeente subsidieert afzonderlijke projecten van onder andere Welsaen en Huzur via contractfinanciering, bijvoorbeeld activiteiten voor ouderen of voor allochtonen. De gemeente is dan veelal niet de enige subsidieverstrekker.

De gemeente ondersteunt de vereniging Huzur bij het besturen van de organisatie en het organiseren van activiteiten. Een voorbeeld is de urenbegeleiding, die via Welsaen loopt.

5.5 Concrete projecten

In de gesprekken zijn verschillende projecten en activiteiten voor allochtone ouderen genoemd. De projecten zijn onder te verdelen in de volgende categorieën:

- informatie en activering;
- welzijn en zorg;
- huisvesting.

5.5.1 Informatie en activering

Op 12 november 2008 was er een Multiculturele Seniorendag, met discussies, optredens en feest. Daar waren circa zevenhonderd ouderen van allerlei nationaliteiten aanwezig. Het was een gezamenlijk project van Huzur, de Zonnebloem, Humanitas, ANBO, et cetera. Het doel was om interactie tussen de verschillende groepen te bevorderen. De reacties op deze dag waren positief en het initiatief heeft veel publiciteit gekregen.

Het Project allochtone ouderen, dat nu onder Welsaen valt, heeft als doel om allochtone ouderen in contact te brengen met en wegwijs te maken bij Nederlandse zorg- en welzijnsinstanties. Zo zijn er gespreksgroepen voor Turkse 50+ vrouwen, inclusief bezoeken aan de instanties, om ze op die manier over een drempel heen te helpen. Het is een vrij vaste club die daar naartoe gaat.

Samen met Saen Professionals organiseert de SMD dagactiviteiten voor allochtone ouderen, mannen en vrouwen apart. Het doel hiervan is dat ze de deur uitkomen en onderling contact hebben. Ondanks wijkcentra en moskee is daar behoefte aan.

Tijdens een project van de Hogeschool InHolland hielpen studenten allochtonen met het invullen van het T-biljet. Dat was volgens de vertegenwoordiger van de Vrijwilligerscentrale/Welsaen een goede manier om in contact te komen met deze groep.

5.5.2 Welzijn en zorg

Met GGZ Dijk en Duin organiseert de SMD speciale groepen voor depressieve allochtone mannen: lichte dagen, donkere dagen. De deelnemers aan deze bijeenkomsten komen binnen via de ouderenadviseur en maatschappelijk werkers van de twee instellingen. Het doel van deze groeps gesprekken is om deze mannen uit hun isolement te halen.

Het Gidsenproject was een samenwerkingsproject van Vrijwilligerscentrale Zaanstad/Welsaen en Huzur, waarbij vrijwilligers huisbezoeken deden om de zorgvraag te inventariseren. Het project was een groot succes, maar is vanwege gebrek aan financiering na twee jaar beëindigd.

5.5.3 Huisvesting

Drie jaar geleden is er voor en door Surinaamse ouderen een woonvorm ontwikkeld, die op hun wensen en behoeften was afgesteld: de multiculturele woonvereniging senioren Zaanstad. De Surinaamse ouderen hebben in 2007 vijftien appartementen gehuurd en het zestiende er als gemeenschappelijke ruimte bij gehuurd. Die extra kosten zijn moeilijk op te brengen en daarom zoeken ze nu naar medegebruikers. Er zijn geen subsidiemogelijkheden. De gemeente wil namelijk geen locaties subsidiëren, want dat zou precedenten scheppen.

ZVH had Huzur na onderzoek veertig à vijftig seniorwoningen voor Turkse ouderen toegezegd, omdat de Turkse gemeenschap aangaf daarvoor belangstelling te hebben. Maar ZVH raakte in financiële problemen en daarmee was het project van de baan.

5.6 Resultaten en goede voorbeelden

In Zaanstad gebeuren verschillende dingen die bijdragen aan het oplossen van problemen van allochtone ouderen. Voorbeelden zijn:

De Turkse ouderen worden vertegenwoordigd door de vereniging Huzur. Doordat ze georganiseerd zijn, heeft de gemeente een aanspreekpunt en

kunnen problemen, al dan niet via de Seniorenraad, voor het voetlicht worden gebracht. Huzur is een toegankelijke organisatie die openstaat voor samenwerking met andere organisaties.

Een aantal organisaties dat zich bezighoudt met allochtone ouderen heeft mensen met een allochtone achtergrond in dienst. Zo heeft ZVH Turkssprekende medewerkers in de frontoffice. Er is ook een Turkse huismeester, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de renovatie van de wijk De Vijfhoek. Omdat hij de taal sprak en de culturele en religieuze gebruiken kende, begreep hij de wensen van de allochtonen. ZVH mag geen selectie maken op afkomst, maar wist op deze manier wel heel goed wat er speelde en wat voor allochtone ouderen belangrijk was.

Saen Professionals is een commerciële thuiszorgorganisatie die zich ook bezighoudt met mantelzorg. Zij hebben veel allochtone hulpverleners in dienst. Hun oprichting betekent eigenlijk dat de reguliere thuiszorgorganisaties niet in staat waren de juiste zorg te bieden.

5.7 Conclusie

De Wmo heeft als doel om mensen met hulp van de gemeente en in hun omgeving zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Voor de eerste generatie Turken en Marokkanen bestaan op dit moment problemen die specifieke aandacht vereisen, omdat het een groep betreft die voor een groot deel niet is geïntegreerd en daardoor moeilijk te bereiken is. De gemeente Zaanstad lijkt zich daar onvoldoende van bewust.

Er vinden diverse projecten en activiteiten plaats voor allochtone ouderen. Huzur en Welsaen zijn voorbeelden van organisaties die actief zijn, maar ook andere (welzijns)organisaties hebben aandacht voor deze doelgroep. Hetzelfde geldt voor woningcorporatie ZVH. De door Turkse vrouwen opgezette thuiszorginstelling Saen Professionals heeft een belangrijke rol bij de zorgverlening aan allochtone ouderen.

Hoewel de organisaties op een aantal punten samenwerken, lijkt er weinig samenhang te bestaan in de uitvoering van het beleid voor allochtone ouderen. De gemeente zou hierin veel meer een regierol mogen vervullen.

6 CONCLUSIE

In het voorgaande hebben we het beleid ten behoeve van allochtone ouderen en de werking daarvan in de praktijk in de gemeenten Breda, Deventer, Utrecht en Zaanstad beschreven. In dit laatste hoofdstuk formuleren we enkele conclusies op basis van de vier beschrijvingen. Daarmee geven we een antwoord op de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1. Aan het einde van dit hoofdstuk doen we enkele aanbevelingen voor verbeteringen van beleid ten behoeve van allochtone ouderen en de uitvoering daarvan.

6.1 Probleemanalyse

De onderzochte gemeenten erkennen allemaal dat allochtone ouderen een specifieke groep zijn met een specifieke problematiek. Vrijwel alle partijen noemen dezelfde problemen: gezondheid, sociaal isolement, armoede en gebrek aan kennis over Nederlandse taal en wet- en regelgeving. Niet zozeer de aard van de problemen, maar de hulpvraag en de wijze van benaderen verschilt van die van autochtonen. Dit vormt dan ook meteen het grootste probleem voor gemeenten en uitvoerende partijen. Uitvoerende partijen weten vaak niet hoe de doelgroep het best kan worden benaderd en welke aanpak werkt. De gemeenten weten problemen wel te benoemen, maar hebben geen of beperkt zicht op de omvang ervan. Gemeenten lijken daarmee onvoldoende doordrongen van het feit dat dit een groeiende groep is, die in de nabije toekomst extra aandacht behoeft.

6.2 Het beleid

In geen van de onderzochte gemeenten is er specifiek beleid voor allochtone ouderen. Het doelgroepenbeleid heeft in al deze gemeenten plaatsgemaakt voor een integraal beleid op de negen prestatievelden van de Wmo. Alle gemeenten onderschrijven echter dat een groot deel van de allochtone ouderen tot de groep kwetsbare burgers behoren die ondersteuning behoeven. In die zin is er binnen gemeenten zeker draagvlak voor beleid ten behoeve van deze doelgroep. Aan de andere kant erkennen gemeenten ook dat binnen het beleid de prioriteit op dit moment vaak ergens anders ligt, bijvoorbeeld bij overlast gevende jongeren of allochtone vrouwen. Kortom, er is wel aandacht en draagvlak voor beleid en activiteiten ten behoeve van allochtone ouderen, maar gemeenten beschouwen het (nog) niet als een urgent probleem.

6.3 Uitvoering van beleid

Ondanks de gebrekkige aandacht voor deze groep in het beleid, gebeurt er veel in de praktijk. Diverse partijen waaronder welzijnsorganisaties, zorginstellingen, corporaties en zelforganisaties van migranten houden zich met allochtone ouderen bezig. De uitvoering van beleid mist door de gebrekkige sturing vanuit de gemeente echter continuïteit en samenhang. Veel van de uitvoerende partijen hebben een relatie met de gemeente, maar de gemeente vraagt, op een enkele uitzondering na, niet specifiek om activiteiten voor allochtone ouderen. De uitvoerende partijen beschouwen allochtone ouderen wel als aparte doelgroep. Deze partijen erkennen allen dat de gemeente zich op dit terrein te weinig sturend opstelt. Het initiatief om voor deze groep iets te doen, komt met andere woorden meestal uit het veld. De uitvoerende partijen geven echter ook aan dat de gemeente initiatieven ten behoeve van allochtone ouderen over het algemeen ondersteunt.

De belangrijkste knelpunten in de praktijk blijken de relatieve onbekendheid en onzichtbaarheid van de groep te zijn. Een deel van de uitvoerende partijen heeft dan ook moeite om allochtone ouderen te bereiken. Zij hebben slechts beperkt zicht op de omvang van de groep allochtone ouderen en de vragen die zij hebben. Andere organisaties slagen er echter wel in de allochtone ouderen te bereiken en hun hulpvraag helder te krijgen. Deze organisaties geven aan dat het belangrijk is om niet zomaar een aanbod voor allochtone ouderen te ontwikkelen, maar te onderzoeken wat de behoefte van deze groep is. Allochtone ouderen blijken dan vooral behoefte te hebben aan een laagdrempelig aanbod voor ontmoeting en beweging. Ook hebben allochtone ouderen specifieke woonwensen en hebben zij behoefte aan informatie over wet- en regelgeving en hulp bij het invullen van formulieren of aanvragen van voorzieningen. Voorbeelden waarbij allochtone ouderen op een succesvolle manier worden betrokken bij de ontwikkeling van het aanbod zijn:

- De huisbezoekprojecten van onder andere Doenja in Utrecht en SOB in Breda.
- De inventarisatie van woonwensen van Turkse ouderen in Zaanstad.
- Het raadplegen van actieve bewoners door Portes in Utrecht.

6.3.1 Samenwerking

De verschillende uitvoerende partijen binnen een gemeente kennen elkaar en werken samen. De samenwerking varieert van overleg tot gezamenlijke uitvoering van projecten. Voorbeelden van succesvolle samenwerking zijn:

- Het netwerk rondom het consultatiebureau voor Marokkaanse mannen in Utrecht.
- De samenwerking tussen woonzorgcentrum Raffy en de Turkse gemeenschap in Breda bij het opzetten van een woonzorgcentrum voor Turkse ouderen.
- De samenwerking tussen de Stichting Maatschappelijke Dienstverlening en

de GGZ Dijk en Duin in Zaanstad bij het starten van speciale groepen voor depressieve allochtone mannen.

- De samenwerking tussen Humanitas en Stichting Ouderenwerk in Deventer in een project waarbij allochtone vrouwen de Nederlandse taal leren.

Door het onderlinge overleg en de samenwerking is er wel enige samenhang in de uitvoering van activiteiten voor deze doelgroep. De samenwerkingsverbanden zijn echter vaak afhankelijk van één actieve partij of persoon. Dit vormt een risico voor de continuïteit van de samenwerking. De gemeente speelt in de samenwerkingsverbanden nauwelijks een rol, met uitzondering van het voorlichtingsteam in Utrecht.

6.4 De resultaten

In alle vier de gemeenten zijn goede voorbeelden van activiteiten voor allochtone ouderen te vinden. De succesvolle voorbeelden voldoen allemaal aan een of meer van de volgende kenmerken:

- Projecten worden in samenwerking met andere partijen ontwikkeld en uitgevoerd (bijvoorbeeld het voorlichtingsteam Utrecht).
- Activiteiten richten zich op een specifieke groep allochtone ouderen (bijvoorbeeld dagactiviteiten van Saen Professionals in Zaanstad).
- De vraag komt vanuit de doelgroep zelf, het aanbod wordt niet van buitenaf opgelegd (bijvoorbeeld Huzur Zaanstad).
- De activiteiten zijn kleinschalig (bijvoorbeeld seniorenvoorlichters Breda).

Ondanks de goede voorbeelden is er weinig zicht op de resultaten van alle inspanningen. Zowel gemeente als uitvoerende partijen hebben geen of slechts beperkt zicht op welk deel van de doelgroep wordt bereikt en welk deel niet. Op het effect van de inspanningen hebben partijen eveneens weinig zicht.

6.5 Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksbevindingen en conclusies komen wij tot de volgende aanbevelingen richting gemeenten:

- Een belangrijk knelpunt is dat zowel gemeenten als uitvoerende partijen slechts beperkt zicht hebben op de omvang en de aard van de problemen van de doelgroep. Om beleid te kunnen ontwikkelen voor deze doelgroep moeten gemeenten er allereerst voor zorgen dat zij hier zicht op krijgen. Daarbij is het belangrijk om helder te krijgen welke vragen en behoeften de doelgroep heeft.

- De verschuiving van doelgroepenbeleid naar integraal beleid heeft ervoor gezorgd dat er binnen het beleid nauwelijks specifieke doelgroepen worden benoemd. De gemeente stuurt uitvoerende partijen hier ook niet op aan. Om ervoor te zorgen dat allochtone ouderen niet worden vergeten, is het van belang dat gemeenten regie voeren en in hun subsidierelatie met de uitvoerende partijen opdracht geven aandacht te besteden aan deze groep. Daarbij moet de gemeente allereerst nagaan welke resultaten zij willen bereiken en dit vertalen naar concrete doelstellingen voor de uitvoerende partijen.
- Diverse uitvoerende partijen richten zich al op allochtone ouderen. Het aanbod is echter versnipperd en de continuïteit ervan is afhankelijk van enkele actieve partijen of personen in het veld. De gemeente zou samenhang moeten brengen in het aanbod. Daarbij is het van belang na te gaan op welke domeinen (wonen, zorg, ontspanning, et cetera) er al een aanbod is en waar het nog ontbreekt. Voor het bestaande aanbod geldt dat de gemeente de moet nagaan welke resultaten hiermee bereikt worden.
- Het probleem van allochtone oudere speelt nu. Gemeenten moeten met andere woorden niet langer wachten en nu aandacht aan deze groep besteden. Dit gevoel van urgentie ontbreekt echter in elk van de onderzochte gemeenten. Voor Forum ligt er dan ook een taak om gemeenten te (blijven) wijzen op de urgentie van de problematiek van allochtone ouderen.

BIJLAGE

Respondenten

Breda

- Gemeente Breda, dhr. J. Seleky, beleidsmedewerker Welzijn en Zorg, dhr. G. van Gestel, beleidsmedewerker Welzijn en Zorg
- Instituut voor Maatschappelijk Welzijn, mw. M. den Hollander
- Stichting Ouderenwerk Breda, mw. L. Smedinga
- Stichting Informele Zorg Breda, mw. N. van Alphen
- Woonzorgcentrum Raffy, dhr. G. van der Pluim
- Stichting Turken Breda, dhr. E. Arzlan

Deventer

- Gemeente Deventer, dhr. Z. Aydogdu, beleidsmedewerker integratie & diversiteit
- VTE Thuiszorg (Ibn-I-sina), dhr. M. Yazici
- CVT mantelzorg Carinova, mw. Z. Akman-Ceylan
- Platform Allochtone Ouderen Deventer, mw. G. Tomruk

Utrecht

- Gemeente Utrecht, mw. I. van der Waal, beleidsmedewerker DMO, afdeling Welzijn
- Cosbo, mw. M. Lampe
- Stichting Portes, dhr. J. Bloemkolk
- Doenja dienstverlening, mw. A. van der Hoeve
- Zuwe welzijn ouderen, dhr. R. Staal
- Woningcorporatie Portaal, mw. C. Everts

Zaanstad

- Gemeente Zaanstad, mw. O. Dijkstra, beleidsmedewerker wonen, mw. B. Binnur-Zengin, beleidsmedewerker integratie
- Stichting Welsaen, dhr. N. Degerlier, mw. M. Heijn
- SMD Zaanstreek-Waterland, dhr. G. Wubs
- Woningcorporatie ZVH, A. Holleman

